

Reger vs. Heidegger

OVIDIU PECICAN

„E clar că literatura fără filosofie și invers, și filosofia fără muzică și literatura fără muzică și invers nu sînt de imaginat“ este de părere Reger, unul dintre cei mai profund originali și mai critici gînditori ai vremii noastre. Desigur, însă, că Reger nu face parte din aceeași ordine existențială cu noi. El aparține lumii secunde a literaturii, fiind personajul titular din romanul *Vechi maestri* de prozatorul austriac Thomas Bernhard. Dedicat integral savurării artei de calitate în ambianța orașului lui, Viena, petrecîndu-și, din două în două zile, diminețile în sala Bondone de la Kunsthistorisches Museum și, chiar mai frecvent, după-amiezele la Hotelul Ambassador, Reger crede cu tărie, după o viață de continue cumpăniri și aspre testări, în această legătură.

În fond, nu originalitatea acestei convingeri, ca și, în general, a tabieturilor lui de excentric fac din el un gînditor memorabil. În acest sens, el pare mai degrabă un urmaș al lui Jean Des Esseintes, protagonistul lui Huysmans din romanul lui cel mai celebru, *În răspar* (*Pe dos* sau *Contra ori Dimpotrivă*). La rîndul lui, acesta era, el însuși, o copie ficțională după cît se poate de realul Robert de Montesquieu – un ins monden, înrudit spiritual cu antecesorul lui George Brummel, inventatorul dandismului – și a avut un prim urmaș literar, probabil, în Dorian Gray al lui Oscar Wilde. Asemenea transferuri din

viață în literatură și din literatură în viață arată cît de relativă este frontiera dintre cele două domenii ontologice, pe de o parte, iar pe de alta confirmă spusele lui Reger cu care am inaugurat, citîndu-le, prezentele rînduri.

Cum spuneam însă, dincolo de chestiunea originalității și de cea a autenticității existențiale a omului, se configurează alte virtuți ce fac din Reger o prezentă memorabilă. Mai puternică este amprenta pe care o lasă prin critica acerbă, neconcesivă, exercitată asupra artei, a politicii, a statului, a societății, a identității austriece, lipsa de compromisuri în judecarea celorlalți europeni și mai cu seamă a istoriei filosofiei. Dacă Schleiermacher este un plicticos, pe care l-a abandonat pe cînd i-l înfățișa spre studiu și înțelegere soției lui, cel mai nesuferit gînditor din istoria filosofiei îi pare Martin Heidegger. Critica acestui gînditor, așa cum o întreprinde Reger, include mai multe concluzii convergente și intersectate; nu și argumentările care au condus la ele. Astfel, Reger socotește că „Heidegger era o minte kitsch“, el a fost „filosoful din Pădurea Neagră, a transformat filosofia în kitsch“. Se înțelege că ar fi fost astfel, întrucît i-ar fi lipsit cu desăvîrșire originalitatea. „Metoda lui Heidegger consta în a face din marile idei ale altora, cu cea mai mare lipsă de scrupule, idei mărunte proprii, asta e“. În această calitate, el s-a afirmat ca „un rumegător de filosofie străgerman, o vacă filosofică gata să fete oricînd, ... care a păscut pe pășunea filosofiei germane și și-a lăsat decenii în șir să cadă baligile ei cochete în Pădurea Neagră“. Revenirea, iar și iar, la tradiția gîndirii filosofice germane, ca și aptitudinea de a livra mereu, la nesfîrșit, în cursul unei vieți îndelungate, operă după operă, pieței filosofice a Germaniei, ar indica, sugerează Reger, un stahanovism care nu are ni-

mic nici cu inspirația, nici cu iluminarea vizionară, ci numai cu disciplina unui mărunț meșteșugar. Către kitsch pare să îl fi dus, de altfel, după același, și faptul că „era un om cu desăvîrșire nespiritual, lipsit de orice fantezie, de orice sensibilitate“. Prin urmare, nu numai că îi lipsea sensibilitatea imaginativă și deschiderea către spiritualitate, ci, în plus, avea și un soi de stahanovism întemeiat pe reluarea ideilor din filosofia germană anterioară.

Inadecvarea dublă pe care Reger o semnalează îl determină să îl socotească pe Martin Heidegger mereu în inadecvare față de ceea ce pretindea că ar fi. El subliniază că filosoful „a fost mereu doar comic, ...mic-burghez..., ...ucigător de megaloman, un gînditor slab din regiunea prealpină, ...tocmai bun pentru ghiveciul filosofiei germane“. Aceeași discrepantă stridentă îl pune pe autorul lucrării *Sein und Zeit* într-o cu totul altă lumină decît în exegezele favorabile: „Heidegger era așa-zicînd un coțcar filosofic, ...care a izbutit să întoarcă o întregă generație de savanți din domeniul științelor spiritului cu susul în jos. Heidegger este un episod respingător al istoriei filosofiei germane, ...la care au fost părtași și încă mai sînt toți oamenii de știință germani“. Aluzia la faimoasa zisă a lui Marx, după care Hegel ar fi întors dialectica cu susul în jos, indică faptul că, după Reger, asemenea „coțcării“, scamatorii au avut precedente istorice. Reproșul suplimentar adus lui Heidegger este însă că a deturnat prin elucubrațiile lui lumea științifică dintr-o întregă generație, conducînd la rămîneri în urmă și distorsiuni.

Condamnarea este lapidară, dar are în vedere mai multe aspecte ale moștenirii lui Heidegger, „acest ridicol filistin național-socialist, în pantaloni bufanți“. Ea include, cum se vede, acuza de naționalism și hitlerism, de neoașism și cădere în etnograficul

ridicol. Mizantropul de la Kunsthistorisches Museum are însă în vedere și caracterul insignifiant al moștenirii rămase de pe urma celui criticat: „dintr-o modă filosofică ce cuprinsese odinioară întreaga Germanie, n-a rămas nimic decît un număr de fotografii ridicele și un număr de scrieri și mai ridicele“.

Pentru Reger, deci, „Heidegger era un filosof care-și striga marfa la piață, care a dus la tîrg numai lucruri furate, tot ce-i de Heidegger e de mîna a doua, el era și este prototipul celui care gîndește pe urmele altuia, căruia i-a lipsit totul, dar într-adevăr totul, ca să gîndească de unul singur“. Împrumutînd ba de la Nietzsche, ba de la Kierkegaard, ajutîndu-se cu ideile politice ale lui Hölderlin și reciclînd concepte din filosofia antică elină, fostul rector de la Freiburg din timpul lui Hitler pare să confirme drasticele observații.

Trebuie recunoscut că pagina din romanul lui Thomas Bernhard *Vechi maestri*, unde Reger vituperează împotriva lui Heidegger, conține cea mai radicală și mai concentrată pagină critică la adresa activității și prezentei filosofice a autorului lucrării – neterminate – *Ființă și timp*. Ea vine din partea unui personaj așa-zicînd fictiv și se îndreaptă către un gînditor faimos din realitatea imediată. Cu toate acestea, nimeni nu va putea pune la îndoială adevărul apartenenței de tinerete a lui Heidegger la ordinea hitleristă, nici urmele lăsate asupra gîndirii lui de numeroși predecesori, nici că a fost productiv și nici faptul că gîndirea lui a constituit o modă. Mai departe, alte analize vor confirma sau infirma opiniile excentricului din sala Bondone, care contemplă mereu portretul unui bărbos cărunț semnat de Tintoretto, poate tocmai pentru că între acela și Heidegger nu se întrezărește nici o asemănare.